

İSLAM EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ GÜNCEL DURUMU*

DEVELOPMENT OF ISLAMIC ECONOMY AND CURRENT SITUATION OF PARTICIPATION BANKS IN TURKEY

Özge ERSEZER¹

Mihrican ZORLU GÜNOK²

Öz

Temel ekonomik düzenlemeleri Kuran ve sünnetlere göre belirleyen İslam ekonomisi kişisel menfaatlerden uzak fonları zenginlerden ihtiyaç sahiplerine aktaran eşitlikçi bir yapıya sahiptir. Zekat vermenin esas alındığı bu sistemde sadaka ve karşılıksız borç verme işlemleri ile fon aktarımı teşvik edilmektedir. Son zamanlarda İslam ekonomisinin uygulama bulduğu alanların artmasıyla birlikte İslam Bankacılığı dediğimiz Katılım Bankacılığında da gelişmeler yaşanmaktadır. Dünyanın birçok yerinde faaliyet gösteren katılım bankaları yapısal olarak müşterilerine risk paylaşımı yaptığı için geleneksel bankacılıktan ayrılmaktadır. Katılım bankacılığında faiz söz konusu değildir. Türkiye bankacılık sektöründe katılım bankacılığı 1980'lerden itibaren piyasada yerini alarak yüksek bir büyüme trendi yakalamıştır. Bu çalışma, Türkiye'de aktif faaliyet gösteren katılım bankalarının 2006-2024 yılları arasındaki toplam şube sayıları, toplam çalışan sayıları, fon gelişimleri, net kar gelişimleri, kullandıkları fon gelişmeleri, aktif gelişimleri ve sektördeki paylarını değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler : İslam Ekonomisi, Katılım Bankacılığı, Türkiye Katılım Bankaları

Jel Kodlar :P00, P49, A12

Abstract

Islamic economy, which determines the basic economic regulations according to the Quran and the Sunnah, has an egalitarian structure that transfers funds from the rich to the needy, away from personal interests. In this system where zakat giving is the basis, fund transfer through alms and unrequited

* Bu çalışma 25-26 Mayıs 2024 tarihinde Diyarbakır'da düzenlenen 6. Uluslararası Dicle Bilimsel Araştırmalar ve İnovasyon Kongresi'nde sunulan bildiriden üretilmiştir.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi Özge ERSEZER, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İltisat Bölümü, ozgeersezer@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8106-3609

² Dr. Araştırma Görevlisi Mihrican ZORLU GÜNOK, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İltisat Bölümü, ozgeersezer@yyu.edu.tr, ORCID: 0009-0009-8908-9227

Gönderim Tarihi: 15.05.2024

Sonuçlanma Tarihi: 27.06.2024

Yayınlanma Tarihi: 30.06.2024

Atf: Ersezer, M., Zorlu Günok, M. (2024). İslam ekonomisinin gelişimi ve Türkiye'de katılım bankalarının güncel durumu. *Turkish Business Journal*. 5(9). 47-57.

lending is encouraged. Recently, with the increase in the areas where Islamic economy is applied, there are also developments in Participation Banking, which we call Islamic Banking. Participation banks operating in many parts of the world differ from traditional banking because they structurally share risk with their customers. There is no interest in participation banking. In the Turkish banking sector, participation banking has taken its place in the market since the 1980s and has achieved a high growth trend. This study evaluates the total number of branches, total number of employees, fund developments, net profit developments, fund developments, asset developments and shares in the sector of actively operating participation banks in Turkey between 2006 and 2024.

Key Words : *Islamic Economy, Participation Banking, Turkish Participation Banks*

Jel Classification : *P00, P49, A12*

1. GİRİŞ

Kapitalist sistemde paranın sadece bir mübadele aracı olarak değil, aynı zamanda emeksiz kazanç ve paradan para kazanma yani faiz elde amacıyla kullanılması nedeniyle alternatif iktisadi sistem arayışları ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, adil gelir dağılımından yana olan, eşitlikçi bir sistem oluşturmaya çalışan İslam ekonomisi alanında son zamanlarda çok fazla çalışma yapılmaktadır. İslamiyet’te bir Hak dengesi vardır. İnsanlar bir diğer insana ezdirilmemeli, toplum çıkarları her zaman bireylerin çıkarından üstün görülmelidir. İslam ekonomisinin temelinde kazanılanı paylaşmak vardır.

İslam dini hayatın tüm alanlarına temas eden bir yapıya sahiptir. İslam dininin yaşam felsefesinde insanın, yaratıcının iradesine uygun olarak hayat sürmesi ve yaratıcısına itaat etmesi vardır. İnsanlar ihtiyaçlarını karşılarken ekonomiye ilişkin temel düzenlemeleri de Kuran ve sünnetlere göre belirlemelidir. İslam ekonomisi bu açıdan bakıldığında tüm bu değerleri korumalıdır.

İslam bankacılığı, geleneksel iktisat karşısında İslami bir duruş sergileyerek dünyanın birçok yerinde uygulama alanı bulmuştur. İslami bankaların geleneksel bankalardan bir farkı risk paylaşımının olmasıdır. İslam bankacılığında faizsizlik prensibinin özü; bireylerin ellerindeki fonları toplarken kar ve zarar risk paylaşımına göre müşteriye “sabit bir getiri” taahhüt etmek ve bireylere fon kullandırıldığında krediyi nakit olarak değil de müşterinin ihtiyacına göre malı satıcıdan peşin alıp, kendisine vadeli satmak veya proje bazlı ortaklık oluşturmaya dayanmaktadır (Pehlivan, 2016: 299). Faiz ve aşırı belirsizlikten kaynaklanan manipülatif işlemlerden uzak olan İslami bankacılığın performans göstergelerine bakıldığında yıllık büyüme hızının yüksek olduğu görülmektedir. İslami bankacılığın ticaret prensiplere uygun olarak yapılmasının bu sonucu vermesi kaçınılmazdır.

Faizsiz bankacılık, 1980’lerden beridir Özel Finans Kurumları olarak Türkiye’de de yerini almış ve büyük gelişmeler göstermiştir. Özel Finans Kurumları olarak bankacılık sektörüne giriş yapan bu faizsiz bankalar İslam sıfatını kullanmadan “katılım” kavramı ile nitelendirilip 2005 yılında Bankacılık Yasası ile mevzuatta Katılım Bankası olarak yer almışlardır. Böylece bankacılık sektöründe katılım sözcüğünün kar ve zarara katılım esasına dayandığı belirtilmiş ve gerek ulusal gerek uluslararası arenada tanınma sorunu ortadan kalkmıştır.

Bu çalışmada öncelikle İslam ekonomisi içindeki faizsiz bankacılığın gelişimi anlatılacaktır. 2006-2024 yılları arasında Türkiye’de bulunan Katılım Bankalarının toplam şube sayıları, toplam çalışan sayıları, toplanan fonlar, net kar, kullandırılan fon, katılım bankalarının aktif gelişimleri ve sektör içindeki payları incelenecek ve bu türden bir bankacılık fikrinin kavramsal önemi tartışılacaktır.

2. İSLAM EKONOMİSİ VE FAİZSİZ BANKACILIK

Faizin Arapça anlamı bolluk ve bağıştır. Faizsiz finansın tarihsel gelişimine bakıldığında Hammurabi yasalarına kadar uzandığı görülmektedir. Babil Hükümdarı Hammurabi tefeciliğin önüne geçmek için faizli işlemlerin devlet kontrolünde yapılmasını düzenleyen yasalar çıkarmıştır. Faiz oranına sınır getirerek hem alacaklılar hem de borçlular için haklar tanımıştır (Yılmaz ve Bağış, 2020: 3153-3155).

İslam ekonomisi, diğer ekonomik modellerdeki gibi kişisel menfaatlere odaklanmamaktadır (Yüce, 2021:67). İslam ekonomisi uygulamada zenginden fakire doğru bir fon aktarımını esas kılarak zekat vermeyi kural olarak belirtir ve ayrıca sadaka ve karşılıksız borç vererek ihtiyaç sahiplerine fon aktarımında bulunmaya teşvik eder. Fonları elde tutma yerine üretime ve yatırıma dönüşmesine katkı sağlayarak insanları tembelliğe iten unsurları da ortadan kaldırır (Sugözü, 2017: 189).

İslam ekonomisinin gelişmesi ile katılım bankalarının ortaya çıkışı sadece dini nedenlerden ötürü değildir. Bunun yanı sıra ekonomik ve sosyal faktörler de bu faizsiz sistemi ortaya çıkartan nedenler arasındadır. Petrol zengini olan ülkelerin ellerinde bulunan ülke kaynaklarının diğer ülkelere kaymasına engel olmak, desteklenmeye ihtiyacı olan projelerde ticari bankaların uzun vadede isteksiz olması ve işletmelerin verimliliğinin kontrol edilebilmesi için fonların daha çok ortaklık ve üretim esasına göre kullandırılmasının gerekliliği İslam bankacılığının gelişmesinde ekonomik olarak rol oynamaktadır. Ekonomik sistem içerisinde yer alan farklı gelir grupları arasındaki sebepsiz zenginleşmeyi engellemek ve sosyal adaletsizliğin önüne geçerek dengesizliği azaltmayı amaç edinmek sosyal nedenlere örnek teşkil etmektedir (Pehlivan, 2016: 300).

1970’li yıllarda petrol ihracatçısı olan Türkiye, OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarını arttırarak zenginleşmeleri ile birlikte yatırım alanları aramalarını fırsat bilerek bu petrol fonlarını ülkemize çekmek için çalışmalarda bulunmuşlardır. Türkiye’nin yanı sıra bazı batılı ülkeler de faizsiz bankacılık sistemi geliştirerek bu fonları kendi ülkelerine çekmek istemişlerdir. 1980 yılında alınan ekonomik kararlarla birlikte yaşanan finansal serbestleşme

ile içinde bulunulan sermaye yetersizliğine de çözüm arayışları mevcuttu. Dışa açık politika önerilerinde de petrol zengini Ortadoğu ülkeleri önemli bir kaynak olarak değerlendirilmiştir (Sırım, 2013: 189).

3. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI

Bankacılık sisteminde faizin kullanılmadığı faizsiz bankacılık, 1960’lı yıllarda Mısır’da uygulanmaya başlanarak İslam dininin “faiz haramdır” hassasiyetinden yola çıkılarak kurulan bir bankacılık sistemidir. İslami Bankacılık olarak da adlandırılan faizsiz bankacılık kavramı düşünsel anlamda 1955 yılında Pakistanlı düşünür Muhammet Uzair tarafından ortaya atılmıştır (İslamoğlu & Can, 2023: 464). İslam Finansı, İslam Bankacılığını ortaya çıkarmış ve son zamanlarda Katılım Bankacılığı hızla gelişmekte olan bir sektör haline gelmiştir.

1970’li yıllar işçi hareketliliğinin yoğun olduğu bir dönemdir ve yurtdışında çalışan işçiler faizli hizmet almak istemedikleri için ellerinde bulundurdukları dövizleri yaşadıkları ülkelerin ekonomilerine katamamışlardır. İşçilerin elinde bulunan bu döviz kaynağı fark edilmiş ve faizsiz bankacılık fikri güçlenmeye başlamıştır. 1978 yılına kadar faaliyetini sürdüren Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası DESİYAP, 1975 yılında kurularak hem KOBİ’lere hem de faizden uzak durmak isteyen insanlara hizmet vermiştir (İslamoğlu & Can, 2023: 465). 1975 yılında kurulan uluslararası ilk İslam bankası İslami Kalkınma Bankasıdır. Türkiye’nin de içinde bulunduğu 29 İslam ülkesi ile beraber kurulmuştur. Günümüzde 56 üye ülke ile faaliyetlerine devam eden İslam Kalkınma Bankası, Arap dünyasında etkin olarak faaliyet göstererek petrol ihracatından elde edilen dolarları kullanmaktadır (Yardımcıoğlu, Koçarslan ve Göv, 2016: 72). Yaşanan bu gelişmelere paralel olarak, Türkiye’de de 80’li yılların başlarında gerekli düzenlemeler yapılarak uygulamaya geçilmiştir.

1985 yılında kurulan Özel Finans Kurumları, klasik bankacılıktan farklı olarak faizsiz bankacılık usulüne uygun olarak faaliyet göstermektedirler. Faizsizlik prensibi ile yola çıkan bu bankalar, elde bulunan atıl fonları ekonomiye kazandırarak ülke ekonomisinin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlamaktadırlar (Hazıroğlu, 2016: 123). Bakara süresi 275. ayette: “Faiz yiyenler, alım-satım da ancak faiz gibidir dedikleri için şeytan çarpmış olanın kalkışı gibi çarpılmış olmaktan başka kalkamazlar” denilmektedir. Bu ayetle beraber faiz veya riba Kuran-ı Kerim’de 12 surede 19 kez geçmektedir (Atar, 2017:1032). Dini hassasiyetlerden ötürü faizden uzak durmak için geleneksel bankalara yatırılması tercih edilmeyen fonlar, bireylerden faizsiz yöntemlerle toplanıp ihtiyacı olanlara faizsiz şekilde kullanılarak iktisadi hayata kazandırılmaktadır. Bu bankacılık sisteminde parasal işlemler, mal ve hizmet hareketleri ile

birbirine bağlanmış olup para hareketlerinin karşılığında mal ve hizmet hareketinin de bir karşılığı bulunmaktadır. Bu hareketlilik neticesinde elde edilen gelirin ortaklık esasına uygun olarak bölüşüldüğü bu sistemde eğer bireyler paradan para kazanmak isterlerse bu durumda elde edilmek istenen kazancın, topluma sunulmuş olan malların veya hizmetlerin değerinde bir artışa karşılık gelmesi gerekmektedir (Özsoy, Görmez, & Mekik, 2013: 188).

Özel cari hesaplar ve katılma hesapları katılım bankalarının iki temel fon toplama araçlarıdır. Bunun yanında sukuk, sendikasyon kredileri ve öz kaynaklar da diğer fon toplama kaynaklarındandır. Katılım bankaları geleneksel bankalardan farklı olarak murabaha, müşareke ve icare yöntemlerini kullanarak faaliyet göstermektedirler. Murabaha “artma, kar, ticari kazanç” anlamlarını barındıran bir kelimedir ve bir malın satışında alış veya satış maliyeti üzerine konulan karı ifade etmektedir. Murabaha, klasik ve modern murabaha olarak iki çeşittir. Klasik murabaha işleminde doğrudan bir alım-satım işlemi söz konusudur. Modern murabaha ise nakit ihtiyacı olan esas alıcının finansman kullanarak bu tutarı taksit taksit geri ödemesi esasına dayalıdır. Faizsiz bankalar murabaha işlemini çok yaygın bir şekilde uygulamaktadırlar (Yatmaz ve Çatıkkaş, 2021:2).

Müşareke “iştirak etmek” anlamına gelmektedir. Bu yöntemde taraflar belirli bir sermaye ile bir ortaklık kurmaktadır. Ortaklık neticesinde oluşacak kar taraflar arasında önceden belirlenen oranlarda paylaşılmaktadır. Eğer taraflar zarara maruz kalırlarsa bu zarar da sermayedeki hisseye göre dağıtılmaktadır. Uygulamada müşareke daimi ve süreli müşareke olarak iki şekilde gerçekleşmektedir (Dilber ve Işık, 2021: 411). Daimi müşareke akdinde ortakların niyeti sadece nakdi gelir ve finansman elde etmek değil ayrıca ticari faaliyetler ile kar elde edip şirket büyütmeştir. Şirket tüzel kişiliğini ana sermayesini ortaklara devretmediği için korumaktadır (Polat, 2021:20). Sürekli müşarekeye Müşareke-i Mutenakısa da denilmektedir ve bu müşareke yatırım mülkiyetinin taraflarca belirlenen süre sonrasında bir tarafa bırakılmasını ifade etmektedir. Bu ortaklık türünde finansman ihtiyacı olan ortak, ihtiyacı olan finansmanı elde ettikten sonra bir süre içinde ortaklığın tamamına sahip olmayı hedeflemektedir (Saraç ve Karabulut, 2021:39).

Son olarak, kiralama süresi bitiminde mülkiyetin kiralayana devredildiği icare işleminde, mal ve hizmetin ücret karşılığında kiralanması söz konusudur. Malın doğrudan satışı yerine belirli bir kiralama sonrasında mülkiyetin alıcıya geçtiği durumu göstermektedir (Yardımcıoğlu, 2016: 228). Müşterinin ihtiyacı olan menkul veya gayrimenkul banka tarafından satın alınır ve kiralama müddeti sonunda kiracıya devredilmek üzere müşteriye kiralanır (Terzi, 2013).

Faizsiz bankacılık sektörünün hızla gelişmesinin neticesinde katılım bankalarına olan talep artmıştır. 2008 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra sektörün önemi daha da artmıştır. Çünkü bu krizle beraber konvansiyonel bankalar karlılık problemi yaşamışlardır. Buna karşılık kriz reel sektörü olumsuz etkileyene kadar faizsiz bankalarda büyüme ve karlılık devam etmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerde faizsiz bankacılığın dayanma gücü daha yüksek olmuştur (TKBB, 2015: 12). Faizsiz bankacılık günümüzde sadece İslam ülkelerinde faaliyet göstermemekte, Hristiyan nüfusun yoğun olduğu AB ve ABD gibi ülkelerde de yaygın biçimde faaliyet göstermektedir (Yıldırım, 2020:522). Katılım bankalarının başlıca hedefleri arasında atıl fonların ekonomiye kazandırılması, reel sektörün kalkındırılması, gayri resmi ticareti önleme gibi hedefler vardır (Gökçen ve Gönen, 2017:62).

Albaraka Türk Katılım Bankası eski ismi ile Albaraka Türk Özel Finans Kurumu 1984 yılında kurulmuş ve Türkiye’de kurulan ilk katılım bankası olma sıfatını kazanmıştır. 1985 yılında faaliyet göstermeye başlayan Albaraka Türk Katılım Bankasını Faisal Finans izlemiş ve Faisal Finans daha sonra Türk ortaklar tarafından satın alınınca ismi Family Finans olmuştur. Bu bankaları 1989’da kurulan Kuveyt Türk Evkaf Özel Finans Kurumu ve 1991 yılında Anadolu Finans Özel Finans Kurumu olarak kurularak 2005 yılında isim değişikliği yapan Türkiye Finans Katılım Bankası izlemektedir. Faaliyetlerine devam etmeyen İhlas Finans Kurumu ve Asya Katılım Bankaları sırasıyla 1995 ve 1996 yıllarında kurulmuşlardır. Bu katılım bankalarının kuruluşundan sonra 2015 yılında Ziraat Katılım Bankası, 2016 yılında Vakıf Katılım Bankası ve 2019 yılında Emlak Katılım Bankaları kurulmuştur.

Türkiye bankacılık sektöründe aktif olarak faaliyet gösteren katılım bankaları; Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Emlak, Türkiye Finans, Vakıf ve Ziraat Katılım Bankalarıdır. Bu bankaların bankacılık sektörü içerisindeki aktif büyüklüğü 2024 Ocak ayı itibarıyla 2.077.266 Milyon TL değerindedir. Tablo 1’de Türkiye’de bulunan katılım bankalarının toplam şube sayısı, toplam çalışan sayısı, toplanan fon gelişimi, net kar gelişimi, kullanılan fon gelişimi, aktif gelişimi ve sektördeki payları 2006-2024 yılları için gösterilmektedir.

Tablo 1. Türkiye Katılım Bankaları Başlıca Göstergeleri

YIL	TOPLAM ŞUBE SAYISI	TOPLAM ÇALIŞAN SAYISI	TOPLANAN FON GELİŞİMLERİ (MİLYON TL)	NET KAR GELİŞİMİ (MİLYON TL)	KULLANDIRILAN FON GELİŞİMİ (MİLYON TL)	KATILIM BANKALARI AKTİF GELİŞİMİ (MİLYON TL)	KATILIM BANKALARI SEKTÖRDEKİ PAYLARI (%)
2006	355	7114	11.237	163	10.492	13.752	3
2007	422 (+%19)	9215 (+%30)	12.926 (+%15)	223 (+%37)	13.808 (+%32)	16.789 (+%22)	3 (-)
2008	530 (+%26)	11022 (+%20)	19.209 (+%49)	647 (+%190)	19.733 (+%43)	25.770 (+%54)	3.5 (+%17)
2009	569 (+%8)	11802 (+%8)	26.841 (+%40)	705 (+%9)	24.911 (+%27)	33.628 (+%31)	4 (+%15)
2010	607 (+%7)	12677 (+%8)	33.827 (+%27)	759 (+%8)	32.084 (+%29)	43.339 (+%29)	4.3 (+%7.5)
2011	685 (+%13)	13851 (+%10)	39.519 (+%17)	803 (+%6)	41.140 (+%29)	56.077 (+%30)	4.6 (+%7)
2012	829 (+%22)	15356 (+%11)	49.151 (+%25)	916 (+%15)	49.980 (+%22)	70.245 (+%26)	5.1 (+%11)
2013	965 (+%17)	16800 (+%10)	63.210 (+%29)	1.052 (+%15)	67.219 (+%35)	96.022 (+%37)	5.5 (+%8)
2014	991 (+%3)	16270 (-%4)	65.405 (+%4)	80 (-%93)	69.622 (+%4)	104.073 (+%9)	5.2 (-%6)
2015	1080 (+%9)	16554 (+%2)	74.362 (+%14)	405 (+%406)	79.451 (+%15)	120.252 (+%16)	5.1 (-%2)
2016	959 (-%11)	14465 (-%13)	82.148 (+%11)	1.106 (+%174)	84.880 (+%7)	132.784 (+%11)	4.9 (-%4)
2017	1032 (+%8)	15029 (+%4)	105.310 (+%29)	1.583 (+%44)	106.733 (+%26)	160.136 (+%21)	4.9 (-)
2018	1122 (+%9)	15654 (+%5)	137.220 (+%31)	2.123 (+%35)	124.531 (+%17)	206.806 (+%30)	5.3 (+%9)
2019	1179 (+%6)	16040 (+%3)	215.456 (+%58)	2.433 (+%15)	149.476 (+%21)	284.459 (+%38)	6.3 (+%19)
2020	1255 (+%7)	16849 (+%6)	328.807 (+%53)	3.658 (+%51)	240.147 (+%60)	436.712 (+%54)	7.2 (+%15)
2021	1311 (+%5)	17147 (+%2)	556.418 (+%70)	5.468 (+%50)	369.353 (+%54)	717.338 (+%65)	7.8 (+%9)
2022	1379 (+%6)	17868 (+%5)	891.066 (+%60)	29.686 (+%425)	643.814 (+%75)	1.187.613 (+%66)	8.3 (+%7)
2023	1455 (+%6)	19723 (+%11)	980.115 (+%10)	-	1.061.779 (+%65)	2.077.660 (+%75)	8.4 (+%2)
2024 (Ocak)	1461 (+%0.2)	20118 (+%2)	1.487.375 (+%52)	-	921.555 (-%14)	2.077.266 (-%0.01)	9.9 (+%18)

Kaynak: TKBB

Türkiye’de bulunan katılım bankalarının şube sayısı 2006 yılında 355 iken 2024 yılının Ocak ayında 1461’e kadar yükselerek %312 oranında bir artış göstermiştir. Yıldan yıla sürekli artış gösteren toplam şube sayısında da sadece 2016 yılında bir önceki yıla göre %11’lik bir düşüş yaşanmıştır. Belirtilen yıllarda toplam şube sayısındaki artışa paralel olarak toplam çalışan sayısında da genel olarak sürekli bir artış söz konusudur. Tabloda toplanan fon gelişimleri milyon TL olarak ifade edilmekte ve sürekli bir artış göstermektedir. Özellikle 2019

yılından sonra toplanan fon gelişimindeki artış 2023 yılı hariç olmak üzere %50’nin üzerinde seyretmektedir.

Toplam şube sayısı, toplam çalışan sayısı ve toplanan fon gelişimindeki artışlara bakarak Türkiye’de katılım bankacılığı kullanan bireylerin sayısının günden güne arttığını söylemek mümkündür. Katılım bankaları geleneksel finansal sistemler içindeki yerlerini korumak ve portföylerini genişletebilmek için mevcut müşterilerini ellerinde tutmak zorundadırlar. Piyasada rekabet gücünü koruyabilmek için müşteri memnuniyeti önemli bir unsurdur. Bireyler, geleneksel finansal sistemlere alternatif olarak hangi faktörleri dikkate alarak katılım bankalarını tercih etmektedirler bunu bilmek önem arz etmektedir. Bu açıdan mevduat sahibi kişilerin yatırımlarına ilişkin seçimlerini neye dayanarak yaptıklarını belirlemek piyasada faaliyet gösteren bankaların rekabet gücünü artırmaktadır. Artan rekabet gücü ile birlikte belirtilen değişkenlerdeki artışlar devam edecektir.

Net kar değişimi de tabloda milyon TL olarak ifade edilmekte ve sürekli artış göstermektedir. Özellikle 2008, 2015, 2016 ve 2022 yıllarındaki artış önceki yıllardaki artışlara göre oldukça yüksektir. Kullanılan fon gelişimi de milyon TL olarak ifade edilmiş ve diğer değişkenlerdeki artışlara paralel olarak artış göstermiştir. Sadece 2024 yılında bir önceki yıla göre %14’lük bir azalma söz konusudur, ancak 2024 yılında Ocak verileri kullanıldığından bu düşüş anlamlı bir düşüşü ifade etmemektedir. Katılım bankalarının aktif gelişimlerine bakıldığında katılım bankacılığının son yirmi yılda popülerlik kazanması ile birlikte 2006 yılında 13.752 milyon TL olan katılım bankalarının aktif gelişimi 2024 yılı Ocak ayına gelindiğinde 2.077.266 milyon TL’ye kadar yükselmiştir. Son olarak katılım bankalarının sektör içindeki payları da yıldan yıla artış göstermiştir ve son 18 yıllık periyotta %230 oranında artış göstererek %3’ten %9.9’a kadar yükselmiştir.

4. SONUÇ

Katılım bankaları 1983 yılından itibaren ülkemizde faaliyet gösteren bankalardır. Katılım bankalarının amacı İslami koşullara uygun olarak işlem yapmak olsa da modern bankacılık hizmeti de sunmaktadırlar. Hukuki yapıdaki düzenlemeler ve ülke ekonomisinin içinde bulunduğu durum neticesinde katılım bankalarının faaliyet gösterme süreci hızla gelişmiştir.

Faizsiz finansal sistem geleneksel bankacılık sistemini tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Geleneksel bankacıların yapmış oldukları faiz uygulamaları katılım bankacılığında yoktur ve bu tamamlayıcılık özelliği ile geleneksel bankacılığa alternatif olarak

finans sektörüne çeşitlilik kazandırmaktadır. Bu sistemde yatırımcılar ve tasarruf sahipleri riske de ortak olmaktadır. Katılım bankaları sigortacılık, takas, finansal kiralama, faktöring ve benzeri ticari faaliyetlerde bulunurlar (Tevfik ve Dündar, 2014:43). Katılım bankaları, 1980’li yıllarda finans sektöründe meydana gelen değişimler neticesinde Türkiye’de hayata geçirilen yeniliklerden bir tanesidir. Gayesi faizden uzak İslami koşullara uygun iktisadi bir sistem oluşturmaktır. Müşareke, murabaha ve icare yöntemleri ile faize bulaşmadan insanların ekonomik ihtiyaçlarına cevap vermek hedeflenmektedir. Katılım bankaları da geleneksel bankalar gibi kar maksimizasyonunu hedeflemektedirler.

2006-2024 yılları arasında Türkiye’de katılım bankacılığına ait toplam şube sayıları, toplam çalışan sayıları, toplanan fon, net kar, kullanılan fonlar, katılım bankalarının aktif gelişimleri ve sektör içindeki payları incelenerek katılım bankacılığının gelişimi değerlendirilmiştir. Toplam şube sayısına bakıldığında 2006 yılında 355 olan toplam şube sayısı 2024 yılına gelindiğinde %182’lik bir artış göstererek 1461 rakamına ulaşmıştır. Toplam çalışan sayısı da toplam şube sayısı artışına paralel olarak artış göstermiş ve %182’lik bir artışla 2006 yılında 7114 iken 2024 yılında 20118 olmuştur. Katılım bankacılığını kullanan kişilerin artması yaşadıkları şehirlerde banka açılması talebini baskılamış ve açılan bankalarda çalışan sayıları da buna paralel olarak artış göstermiştir. İslam ekonomisinin dünya genelinde gelişimi ile riske ortak olma prensibini kabul eden ve katılım bankacılığı kullanan bireyler sayesinde toplanan fon gelişiminde ciddi bir artış söz konusu olmuştur. Sürekli bir artış trendi yakalayan toplam fon gelişimi 2006 yılında 11230 milyon TL düzeylerinde iken 2024 yılına gelindiğinde 1.487.375 milyon TL’ye kadar yükselmiştir. Toplanan fonlardaki gelişme zekât mantığıyla zenginden alınıp fakire doğru aktarılan fonlarda da artışa sebep olmuştur ve kullanılan fon değeri 921.555 milyon TL’ye ulaşmıştır. Geleneksel bankacılık gibi amacı ticari kar elde etmek olan katılım bankalarının net karlarındaki değerde yıldan yıla artış göstermiştir. Son olarak katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payına bakıldığında 2006 yılından 2024 yılına değin %230 düzeyinde artış gösterdiği görülmektedir. Belirtilen tarih aralıklarındaki verilere bakılarak katılım bankacılığının gelişime çok açık olduğu görülmektedir.

Kaynakça

Atar, A. (2017) Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye’de İslami Bankacılığın Genel Durumu, Cilt;6 Sayı;4, s;1029-1062

- Dilber, C., Işık, H. B. (2021) Katılım Bankaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Panel Veri Analizi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi, Cilt;11, Sayı;1,s; 409-440
- Gökçen, G., Gönen, İ. (2017) Katılım Bankalarının FİNans Sektörü İçindeki Yeri ve Katılım Bankalarına Yönelik Müşteri Algısı, Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt;2, Sayı;1,s; 61-77
- Hazıroğlu, T. (2016) Türkiye’de Katılım Bankacılığı Fikrinin Doğuşu Ve Kavramsal Önemi. Journal of Islamic Economics and Finance,Cilt;2, Sayı;1,s; 119-132
- İslamoğlu, M., Can, Ş. S. (2023, Haziran) Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Katılım Bankacılığı Sektörü Swot Analizi, FİNans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt;8, Sayı;2, s;463-474
- Pehlivan, P. (2016, Nisan) Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt;31, s;296-324
- Polat, İ. (2021) Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finans (Elbirliği) Sisteminin Fıkhi Analizi, İstanbul Özsoy, İ., Görmez, B., Mekik, S. (2013) Türkiye’de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Sebepleri: Ampirik Bir Tetkik, Yönetim ve Ekonomi, Cilt;20, Sayı;1, s;187-206
- Sırım, V. (2013) Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Sektörünün Son 10 Yılı ve Beklentiler, Emek ve Toplum,Cilt;2, Sayı;3, s;185-200
- Saraç, M., Karabulut, E. (2021) Doğal ve Sosyal Çevreye Duyarlı Yatırımda Ortaklığa Dayalı Sukuk Modeli, Cilt;15, Sayı;1
- Sugözü, İ. H. (2017) İslam Ekonomisi ve Adil Ekonomik Düzen, International Periodical for the Languages,Cilt;12, Sayı;8, s;185-210.
- Terzi, A. (2013) Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı, Kitabına Uydurmak mı? Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt;5, Sayı;9
- Tevfik, N., Dündar, M. (2014) Geleneksel Bankacılık Sistemine Alternatif Olarak Faizsiz Bankacılık Sistemi, Cilt;61, s;42-50.
- TKBB. (2015) Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Sayı;5
- Yüce, M. (2021, Haziran) İslâm Ekonomisinde Temel İlkeler, İlahiyat Akademi Dergisi, Cilt;(13), s; 57-96
- Yıldırım, O. (2020) Türkiye Ekonomisinde Katılım Bankacılığı, International Academic Journal , Cilt;4, Sayı;2, s; 518-529
- Yılmaz, M., Bağış, B. (2020) Türkiye’de İslami Finansın Gelişimi ve Hukuki Yapısı, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,Cilt;9, Sayı;5, s; 3148-3173
- Yardımcıoğlu, M. (2016) İcare (Finansal Kiralama) İşlemlerinin İslami Muhasebe Standartları Çerçevesinde İncelenmesi, Journal of Social and Humanities Sciences Research,Cilt;3, Sayı;7,s;224-233
- Yardımcıoğlu, M., Koçarlan, H., Göv, S. A. (2016) İslam Kalkınma Bankası, s;69-82.
- Yatmaz, A., Çatıkkaş, Ö. (2021) Murabaha Finansman Yönteminin Türkiye Muhasebe Standartları Açısından Muhsabeleştirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Örnek Uygulama, Muhasebe ve FİNansman Dergisi, Sayı;89,s;1-26